

Maria Błaszczyk*

**POLITYKA EUROPEJSKIEJ WSPÓLNOTY GOSPODARCZEJ
WOBEC KRAJÓW ROZWIJAJĄCYCH SIĘ**

Stosunki między Europą Zachodnią i krajami rozwijającymi się to stosunki między całkowicie odmiennymi całościami. Istniejące związki między producentami i konsumentami surowców skłaniają obie grupy krajów do nawiązywania określonych stosunków gospodarczych i politycznych. Kryzys energetyczny, wzrost cen surowców, niedobór pewnych dóbr żywnościowych są przyczyną narodzenia się pewnych nowych refleksji na temat stosunków międzynarodowych, a w szczególności dotyczących stosunków między bogatymi a biednymi.

Utworzenie Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej i jej rozszerzenie nie mogło nie wywołać reperkusji na rozwój stosunków Wspólnoty z krajami trzecimi. Istotnie, jeżeli zapoznamy się z treścią *Raportu EWG*¹ na temat działalności wspólnot europejskich, rozdział poświęcony stosunkom zewnętrznym EWG zajmuje bez wątpienia miejsce coraz ważniejsze. Daje się zauważyć, jak progresywnie Wspólnota organizowała i różnicowała swoje stosunki z resztą świata: wysoko uprzemysłowanymi krajami kapitalistycznymi, krajami EFTA, krajami strefy śródziemnomorskiej (z akcentem na dialog Północ-Południe i dialog Europa-Świat Arabski), krajami Afryki, Karaibów i rejonu Pacyfiku (ACP), grupą krajów rozwijających się w Azji i Ameryce Łacińskiej oraz krajami socjalistycznymi.

W niniejszym opracowaniu główna uwaga zostanie skupiona na omówieniu i przedstawieniu stosunków EWG z krajami rozwijającymi się. Na szczeblu EWG działania dotyczące polityki Wspólnoty wobec krajów Trzeciego Świata można podzielić na trzy grupy:

— stowarzyszenie z krajami afrykańskimi i malgaskimi,

* Dr, adiunkt w Instytucie Ekonomii Politycznej UŁ.

¹ M. B y é, *Relations économiques internationales*, Paris 1977, s. 828.

— ustalenie specjalnych powiązań z większością krajów basenu Morza Śródziemnego,

— zgeneralizowany system preferencji w stosunku do wszystkich krajów Trzeciego Świata.

I. EWG A KRAJE ACP — KONWENCJA Z LOME

Traktat Rzymski, konstytuujący EWG, podpisany został przez sześć krajów europejskich, z których cztery były dawnymi metropoliami kolonialnymi. Wniosły one do Wspólnego Rynku kolonialny i postkolonialny system powiązań gospodarczych, inwestycje kapitałowe w koloniach i byłych koloniach, militarne i polityczne zobowiązania itp. Najbardziej dalekowzroczni politycy krajów kolonialnych zdawali sobie sprawę, iż era tradycyjnego kolonializmu zbliża się ku końcowi. Niemniej chcieli zachować „specjalne” stosunki z byłymi koloniami i utrzymać je w strefie swoich wpływów. Wspólnota nie mogła tego faktu ignorować i przyjęła zasadę, że każde z państw członkowskich zachowa ze swoimi terytoriami oraz koloniami i byłymi koloniami stosunki „uprzywilejowane” z zastrzeżeniem jednak, iż stosunki te zostaną rozciągnięte na całą Wspólnotę w sposób jednolity i niedyskryminacyjny.

Zasady te wyrażone są w podpisywaniu przez EWG „konwencji o stowarzyszeniu”².

1. Pierwszy okres stowarzyszenia (1958—1963)³: kraje Afryki frankofońskiej — ówczesne kolonie francuskie i belgijskie⁴, a także Somali Włoskie oraz następujące kolonie pozaafrykańskie państw EWG: Saint Pierre i Micquelon, Nowa Kaledonia, Oceania Francuska i Nowa Gwinea Holenderska zostały stowarzyszone z EWG przez występujące w ich imieniu metropolie. Okres ten charakteryzował się wyraźną dominacją EWG nad krajami afrykańskimi, przy braku zachowania najmniejszych nawet pozorów równości, tak że nawet najbardziej prozachodnie kraje afrykańskie zaczęły się domagać zmiany założeń stowarzyszenia.

2. Drugi okres (1964—1970)⁵, to konwencja z Jaunde podpisana

² Przewidziane przez art. 238 Traktatu Rzymskiego.

³ B y é, *Relations économiques...*, s. 829.

⁴ Francuska Afryka Zachodnia, w skład której wchodziły: Dahomej, Górna Wolta, Gwinea, Mauretania, Niger, Senegal, Sudan, Wybrzeże Kości Słoniowej; Francuska Afryka Środkowa, w której skład wchodziły: Czad, Gabon, Kongo Środkowe, Ubangi Szari, Autonomiczna Republika Togo, Kamerun, Kongo Belgijskie, Ruanda, Urundi, Madagaskar.

⁵ B y é, *Relations économiques...*, s. 829.

w lipcu 1963 r. stowarzyszając z EWG 18 krajów afrykańskich i malgaskich (EAMA).

3. Trzeci okres (1970—1975)⁶ — renegotjowanie konwencji z Jaunde i podpisanie drugiej konwencji z Jaunde z tą samą grupą 18 państw, przedłużającej okres stowarzyszenia na kolejny okres pięcioletni.

Wszystkie przedstawione konwencje wypracowały pewien model stosunków Wspólnoty z krajami afrykańskimi, który przewidywał pomoc finansową w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju (FEB), zastosowanie pewnego systemu preferencyjnego w stosunku do towarów tropikalnych importowanych przez EWG pochodzących z krajów Osiemnastki. Chodzi o system stabilizacji cen dla towarów tropikalnych, z tym że w rzeczywistości system ten nie został w ogóle wprowadzony w życie. Kraje EAMA domagały się, aby EWG podjęła specjalne środki stabilizacyjne i wyasygnowała fundusze w celu umożliwienia im zachowania dotychczasowych dochodów z eksportu. Temat ten stał się powoli jednym z głównych w stosunkach Wspólnoty z krajami EAMA i został rozwiązany dopiero w konwencji z Lome. W sumie model wypracowany w stosunkach EWG z Osiemnastką był daleki od doskonałości. Niemniej był on skutecznym instrumentem nacisku na pozostałe nie stowarzyszone kraje afrykańskie, głównie na członków Commonwealthu⁷.

Szybko rozwijający się rynek Wspólnoty jest bez wątpienia atrakcyjny dla krajów Trzeciego Świata. Jednocześnie polityka handlowa Wspólnoty, dzieląc kraje na „uprzywilejowane”, stowarzyszone i pozostałe „dyskryminowane”, przyczynia się do wzrostu zainteresowania krajów rozwijających się w nawiązaniu „specjalnych” stosunków z EWG. Obok elementów natury handlowej czynnikiem wpływającym na zainteresowanie krajów Trzeciego Świata Wspólnym Rynkiem jest polityka Wspólnoty w zakresie finansowania inwestycji w krajach stowarzyszonych Kanałami Europejskiego Funduszu Rozwoju (FED) oraz Europejskiego Banku Inwestycyjnego (BEI).

Równolegle EWG podpisała analogiczne układy o stowarzyszeniu (z tą różnicą, że nie przewidywały pomocy finansowej) z Nigerią z jednej strony, która oficjalnie zwróciła się do EWG z propozycją podjęcia rokowań o ewentualnym układzie o stowarzyszeniu (w 1966 r.⁸,

⁶ *Ibidem*.

⁷ EWG, niemal od chwili powstania, zainteresowana była w nawiązaniu stosunków gospodarczych z byłymi koloniami brytyjskimi, głównie w Afryce Wschodniej i Środkowej.

⁸ F. Luchaire, *L'aide aux pays sous — développés*, Presses Universitaires de France, Paris 1977, s. 68.

tw. konwencja z Lagos) i z krajami Wschodnioafrykańskiego Wspólnego Rynku (Kenia, Uganda, Tanzania) na mocy konwencji z Aruszy (1968 i 1969 r.)⁹.

Pierwsze rokowania o przystąpieniu Wielkiej Brytanii do Wspólnego Rynku powiązane były zarazem z rokowaniami o stowarzyszeniu afrykańskich członków Commonwealthu. Stało się koniecznością rozszerzenie konwencji o stowarzyszeniu na wszystkie kraje Commonwealthu, które zechcą do niego przystąpić. Z jednej strony Afryka anglojęzyczna popierała w zasadzie ideę rozszerzenia Wspólnoty, dostrzegając w niej perspektywę zwiększenia rynku zbytu dla swej produkcji, a także uzyskania pomocy kanałami wspólnorynkowymi. Spośród afrykańskich krajów Commonwealthu właściwie tylko Ghana ostro skrytykowała politykę stowarzyszenia. Jej ówczesny prezydent nazwał stowarzyszenie „neokolonializmem międzynarodowym”¹⁰. Z drugiej strony, nie ulegało wątpliwości, że Wspólnota jest zainteresowana w nawiązaniu „specjalnych” stosunków z byłymi koloniami angielskimi.

28 II 1975 r. w Lome podpisana została kolejna konwencja między EWG a ACP jako rezultat długotrwałych rokowań, na okres pięcioletni, która jest chyba najbardziej korzystnym układem zawartym przez kraje Trzeciego Świata z państwami uprzemysłowionymi¹¹. Stowarzyszenie objęło całą Czarną Afrykę: 46 państw Afryki, Karaibów i rejonu Pacyfiku¹². Te 46 państw skupia 270 mln mieszkańców, w tym 78% w Afryce, wśród których występują dość znaczne rozbieżności: kraje relatywnie duże jak np. Nigeria, bardzo małe, np. Tonża, relatywnie bogate w surowce mineralne i 18 państw traktowanych jako „najbardziej biedne”, jedno i drugie o odmiennych orientacjach ekonomicznych i politycznych.

Ponadto konwencja z Lome przewiduje, iż każdy kraj, który zechce przystąpić do stowarzyszenia, może to uczynić bez zwłoki (konwencja jest gotowa przyjąć byłe kolonie portugalskie w Afryce). Dnia 15 VII 1976 r.¹³ Rada Ministrów EWG zaakceptowała kandydaturę nowych sześciu państw (liczących około 4 mln mieszkańców).

Struktura instytucjonalna układu jest mało skomplikowana. Organ

⁹ *Ibidem*, s. 69.

¹⁰ T. Bartosiewicz, *Zewnętrzna polityka gospodarcza EWG*, Warszawa 1977, s. 159.

¹¹ Zob. Z. Szymański, „9” + „46” = ?, „Życie Warszawy”, 15 III 1975 oraz P. Rocheron, *L'Europe des Neuf et les pays en voie de développement. Convention de Lomé CEE/ACP*, „Perspectives”, 6 III 1975.

¹² 18 krajów EAMA i Mauritius, 21 państw Commonwealthu, w tym 8 afrykańskich oraz 6 innych państw afrykańskich.

¹³ B y é, *Relations économiques...*, s. 830.

najwyższy to Rada Ministrów (wszystkie kraje uczestniczące w EWG i ACP), która obraduje raz do roku, organ permanentnie obradujący to Komitet Ambasadorów. Zgromadzenie Konsultatywne składające się z deputowanych do Parlamentu Europejskiego i reprezentantów krajów ACP, w przypadkach spornych istnieje możliwość powołania Komitetu Arbitrażowego.

Stowarzyszenie oparte na konwencji z Lome obejmuje pięć podstawowych grup problemów:

1. Wymiana i kooperacja w dziedzinie wymiany handlowej; generalnym założeniem jest uzyskanie wolnego dostępu do rynku Wspólnoty dla produktów z krajów ACP (w postaci zniesienia obciążeń taryfowych i restrykcji jakościowych) z wyjątkiem niewielkiej liczby produktów rolnych (reprezentuje około 5,8% eksportu rolnego krajów ACP bądź 0,8% ich globalnego importu)¹⁴.

2. Fundusz stabilizacji dochodów z eksportu (STABEX)¹⁵; najogólniej mechanizm funkcjonowania tego funduszu można przedstawić następująco. Konwencja ustaliła listę obejmującą 12 grup produktów pochodzenia roślinnego (z wyjątkiem rudy żelaza). Produkty te stanowią pewien odsetek eksportu krajów ACP do Wspólnoty. Jeżeli w ciągu danego okresu dochody z eksportu tych towarów do EWG spadną o 7,5% (2,5% jest przewidziany dla krajów o mniej korzystnych warunkach) w stosunku do średniego poziomu dochodów z analogicznego eksportu na rynki Wspólnoty, zostaje uruchomiony specjalny fundusz w celu stabilizacji dochodów, którym będzie realizowana pomoc na drodze bezpośrednich transferów finansowych. System jest wyposażony w 75 mln UC¹⁶ w stosunku rocznym. Utworzenie Funduszu Stabilizacji oznacza istotną koncesję EWG wobec krajów ACP. Należy podkreślić nowość rozwiązania, zwłaszcza iż chodzi o jeden z bardziej istotnych problemów, do którego kraje Trzeciego Świata przywiązywały wiele wagi.

3. Specjalny system dotyczący importu cukru; Wspólnota zobowiązała się importować każdego roku 1,4 mln t cukru, a kraje ACP dostarczyć tę ilość cukru. Nowum w tej dziedzinie stanowi fakt, iż kraje EWG wyraziły zgodę na zakup cukru według „ceny, która usytuowana będzie w gamie cen wspólnorynkowych”. Wprowadzenie specjalnego systemu dotyczącego cukru stanowi kolejny sukces krajów ACP.

¹⁴ *La Convention de Lomé, Europe (Afrique — Caraïbes — Pacifique)*, „Information” 1976, No 129.

¹⁵ J. C. Müller, *Le système de stabilisation des recettes d'exportation institué par la Convention de Lomé*, materiał powielany oraz „Dossier-Lomé — Le Courrier CEE/ACP” 1975, No 31.

¹⁶ Jednostka obrachunkowa EWG = 1 dol. w parytecie przed dewaluacją.

4. Współpraca w dziedzinie przemysłu¹⁷ jest traktowana w sposób specyficzny. Wyraźnie czyni się odniesienie do związków między produkcją rolną a rozwojem przemysłu, co jest ważnym i nowym elementem. Polega to na apelowaniu do krajów ACP, aby opracowały program rozwoju produkcji przemysłowej. W tym celu utworzono komitet ds. kooperacji przemysłowej, którego głównym zadaniem jest czuwanie nad wykonaniem tego programu (na podstawie art. 26 konwencji).

5. Współpraca w dziedzinie finansowej i technicznej. Istotną rolę odgrywa pomoc rozwojowa w ramach FED. Łącznie na pomoc rozwojową przeznaczono ok. 4 mld dol.¹⁸, z tego 2625 mln UC na bezpośrednią pomoc FED, 390 mln UC — kredyty EBI, a 375 mln UC przeznaczona została na fundusz „STABEX”. Generalnie rzecz ujmując, konwencja z Lome jest bez wątpienia najbardziej korzystnym układem zawartym między krajami rozwijającymi się a rozwiniętymi. Zawiera pewną liczbę elementów nowych (przede wszystkim oparta jest na jednostronnych ustępstwach taryfowych EWG), dotychczas nie spotykanych w stosunkach między krajami Trzeciego Świata i krajami rozwiniętymi.

Być może słuszne będzie przypuszczenie, iż konwencja z Lome i realizacja jej postanowień oraz zachowanie przez kraje ACP szerokich powiązań gospodarczych i politycznych z pozostałymi krajami Trzeciego Świata stworzy podatny grunt dla ustanowienia nowego międzynarodowego ładu ekonomicznego.

III. EWG A KRAJE BASENU MORZA ŚRÓDZIEMNEGO

Traktat Rzymski przewidywał stosunki Wspólnoty z krajami trzecimi w ramach następujących artykułów: art. 113 nawiązuje do wspólnej polityki handlowej i przewiduje preferencyjne układy handlowe negocjowane przez komisje EWG i art. 238, który przewiduje „stowarzyszenie z krajami trzecimi Unią Państw lub organizacjami międzynarodowymi, które mogą się przejawiać w podejmowaniu wspólnych zobowiązań lub wspólnych działań”. Układy o stowarzyszeniu negocjowane są przez Radę Ministrów EWG.

W ramach art. 238 pewna liczba układów o stowarzyszeniu została zawarta.

1. Z Grecją (1961)¹⁹ i Turcją (1963)²⁰.

¹⁷ *La coopération industrielle et la Convention de Lomé*, „Europe Information” 1978, No 10.

¹⁸ Byé, *Relations économiques...*, s. 714.

¹⁹ Bartosiewicz, *Zewnętrzna polityka...*, s. 171.

²⁰ „Journal Officiel” 1964, No 217 (dalej J. O.).

Założeniem układu ateńskiego o stowarzyszeniu między Grecją a EWG jest doprowadzenie do pełnej unii celnej (1984), a w konsekwencji do pełnego członkostwa Grecji w EWG. Grecja oficjalne rokowania o przystąpienie do Wspólnoty podjęła w 1975 r. Rozmowy zostały rozpoczęte w lipcu 1976 r. Dopiero w końcu maja 1979 r. podjęto rokowania o przystąpieniu Grecji do EWG w myśl idei rozszerzenia Wspólnoty w kierunku południowym, które zakończyły się przyjęciem Grecji. W 1981 r. Grecja stała się ostatecznie pełnoprawnym członkiem Wspólnoty.

Układ ankarski (układ o stowarzyszeniu Turcji z EWG) jest w większości swoich postanowień zbieżny z układem ateńskim. Układ przewiduje pełne członkostwo Turcji w EWG po upływie 22-letniego okresu przejściowego.

2. Z Cyprzem (1973)²¹ i Maltą (1971)²², aby w przyszłości ukonstytuować z tymi krajami unię celną.

3. Z całością krajów Maghrebu²³ Wspólnota podpisała układy w 1976 r.²⁴ W roku 1969 EWG zawarła układy z Tunezją i Marokiem, które miały charakter preferencyjny. Układy o stowarzyszeniu zawarto na okres pięcioletni, z możliwością ich renegotjacji, poczynając od 1972 r. Renegocjacje odłożono w związku z przewidywanymi kompleksowymi rokowaniami ze wszystkimi krajami stowarzyszonymi regionu śródziemnomorskiego, w ramach globalnej polityki śródziemnomorskiej Wspólnoty. Faktyczne rokowania podjęto w roku 1973, które doprowadziły do zawarcia analogicznych układów między EWG i każdym z krajów Maghrebu, 25, 26 i 27 IV 1976 r.²⁵ Układy przewidują współpracę w dziedzinie wymiany handlowej, przemysłowej, technicznej, socjalnej i finansowej. Przewidują ponadto w szczególności wolny dostęp dla produktów przemysłowych z krajów Maghrebu na rynek Wspólnoty oraz pewne preferencje w stosunku do produktów rolnych. Układy nie przewidują zniesienia celi i ograniczeń ilościowych w stosunku do produktów naftowych i korka.

Wspólnota traktuje wymienione układy jako początek jej globalnej polityki śródziemnomorskiej, a które w przyszłości mają stanowić punkt wyjścia do „prawdziwego” dialogu euro-arabskiego. W istocie, na podstawie art. 213, układy handlowe zostały zawarte w 1970 r. i renegotjo-

²¹ J. O. 1973, No L 133.

²² J. O. 1971, No L 61.

²³ Tunezja, Maroko, Algieria.

²⁴ B y é, *Relations économiques...*, s. 827.

²⁵ J. O. 1976, No L 141.

nowane w 1973 r. z Izraelem²⁶ (układ preferencyjny) i Jugosławią²⁷ (układ niepreferencyjny) oraz układ preferencyjny z 1970 r. zawarty z Hiszpanią²⁸. Układ o współpracy technicznej z Libanem podpisany został w roku 1965 i renegocjonowany jako układ preferencyjny w 1972 r. W 1973 r.²⁹ Wspólnota podpisała analogiczny układ z Egiptem.

Wszystkie przedstawione układy zawierane przez Wspólnotę z krajami regionu śródziemnomorskiego szły w kierunku globalnego zbliżenia EWG ze strefą śródziemnomorską i w stosunkowo krótkim okresie Wspólnota podjęła kroki w celu nawiązania dialogu euro-arabskiego. Wyrazem globalnej polityki śródziemnomorskiej Wspólnoty jest dalsze zawieranie układów o współpracy z krajami basenu Morza Śródziemnego.

Układ między EWG a Izraelem, który wszedł w życie 1 VII 1976 r.³⁰, był pierwszą konkretyzacją zasad globalnej polityki śródziemnomorskiej Wspólnoty. Po podpisaniu tego układu następowały dalsze układy z krajami Maghrebu, Machreku — w tym: z Egiptem³¹, Jordanią³², Syrią³³, podpisane 8 I 1977 r., i Libanem (3 V 1977)³⁴.

Układ zawarty z Izraelem przewiduje utworzenie strefy wolnego handlu; został uzupełniony w lutym 1977 r. protokołem finansowym biorącym pod uwagę jednoczesną współpracę handlową, finansową, techniczną i przemysłową oraz wolny dostęp na rynek Wspólnoty produktów rolnych, analogicznie do układów zawartych z krajami Maghrebu i Machreku. Przy czym postanowienia układu były pomyślane w taki sposób, który pozwoli Wspólnocie zachować i rozwijać stosunki gospodarcze i polityczne z krajami basenu Morza Śródziemnego, traktowanymi jako pewna całość w ramach jej globalnej polityki śródziemnomorskiej.

III. DIALOG EURO-ARABSKI

W grudniu 1973 r. podczas szczytu Dziewiątki w Kopenhadze szefowie państw i rządów nawiązali do poszukiwania współpracy z krajami

²⁶ B y é, *Relations économiques...*, s. 828.

²⁷ Stosunki z Jugosławią należy rozpatrywać jako element polityki śródziemnomorskiej Wspólnoty oraz jako element polityki EWG wobec krajów socjalistycznych.

²⁸ J. O. 1970, No L 182.

²⁹ B y é, *Relations économiques...*, s. 828.

³⁰ J. O. 1975, No L 136.

³¹ J. O. 1977, No L 126.

³² *Ibidem*.

³³ *Ibidem*.

³⁴ *Ibidem*, No L 133.

arabskimi w długim okresie we wszystkich dziedzinach, tj. ekonomicznej, technicznej i kulturalnej. Pomimo wielu trudności politycznych napotykanym na drodze do rozpoczęcia dialogu Dziewiątka zdołała wypracować pewną wspólną decyzję w odniesieniu do negocjacji z krajami Ligi Arabskiej³⁵.

Dialog euro-arabski został zapoczątkowany przez spotkanie w Paryżu (lipiec 1974)³⁶, następnie posiedzenie komisji generalnej dialogu w maju 1975 r. w Luksemburgu³⁷ i lutym 1977 r. w Tunisie³⁸. Tematy poruszane na kolejnych posiedzeniach dotyczyły szeroko rozumianej współpracy w następujących dziedzinach: przemysłowej, infrastruktury, rolnictwa, współpracy handlowej, finansowej, naukowo-technicznej, kulturalnej i socjalnej — głównie problemy zatrudnienia. Dialog euro-arabski opiera się na działaniach podejmowanych przez EWG z jednej strony i krajów arabskich z drugiej strony.

Wspólnota traktuje ten dialog jako szerokie przedsięwzięcie na długą metę, które może jednocześnie wyrażać się w stosowaniu innych metod komplementarnych, jak: układy bilateralne między poszczególnymi krajami Europy Zachodniej i arabskimi lub układy bilateralne zawierane z krajami arabskimi przez Wspólnotę jako całością (jakie dotychczas zawarła EWG z krajami basenu Morza Śródziemnego: Algierią, Marokiem itd.). Warto w tym miejscu odnotować jeszcze fakt, iż trzy kraje Ligi Arabskiej (Mauretania, Somalia, Sudan) podpisały konwencję z Lome.

W ramach dialogu euro-arabskiego miały już miejsce liczne posiedzenia ekspertów (przemysłu, infrastruktury, kooperacji finansowej, handlowej, kulturalnej). Trudno jednak, jak dotychczas, dokonać oceny postępów dialogu EWG—Świat Arabski oraz jednoznacznie stwierdzić, w jakim kierunku nastąpi rozwój tego dialogu. Niemniej jednak, jak się wydaje można sądzić, iż stanowi on nowy model stosunków krajów rozwiniętych z krajami rozwijającymi się. Wspólnota musi być zdolna do nawiązania z krajami arabskimi stosunków nowego typu, aby bardziej realnym stało się ustanowienie nowego ładu międzynarodowego.

³⁵ Izrael, Liban, Arabia Saudyjska, Syria, Jordania, Libia, Sudan, Maroko, Tunezja, Kuwejt, Algieria, Jemen, Zjednoczone Emiraty Arabskie, Bahrein, Katar, Oman, Mauretania, Somalia, Palestyna, Djibouti.

³⁶ La Communauté Européenne et le Tiers Monde, Office des Publications officielles des Communautés Européennes, Luxembourg.

³⁷ Europe-Monde Arabe; Dialogue oblique, „L'Actuel” 1977, Vol. 2, No 2.

³⁸ Ibidem.

IV. STOSUNKI WSPÓLNOTY Z POZOSTAŁYMI KRAJAMI ROZWIJAJĄCYMI SIĘ

W stosunkach z pozostałymi krajami rozwijającymi się Wspólnota, podobnie jak większość rozwiniętych krajów kapitalistycznych, wprowadziła zgeneralizowany system preferencji (SPG)³⁹. Jest to system celny stosowany przez kraje uprzemysłowione wobec produktów pochodzących z krajów rozwijających się. Projekt systemu preferencji zgeneralizowanych został zatwierdzony w październiku 1970 r. przez Radę Handlu i Rozwoju UNCTAD, a następnie zaakceptowany przez Zgromadzenie Ogólne ONZ⁴⁰.

Wspólnota w ramach SPG przyznała krajom rozwijającym się preferencje w postaci:

- automatycznego zawieszenia opłat celnych wobec importu większości towarów przemysłowych,
- obniżek stawek celnych w odniesieniu do importu niektórych przetworzonych towarów rolnych (nie objętych wspólną polityką rolną),
- autonomicznego zawieszenia opłat celnych oraz kontyngentów taryfowych na niektóre towary EWWiS.

Do każdego z zarządzeń dołączona jest lista krajów korzystających z preferencji.

Wszystkie preferencje przyznane przez Wspólnotę krajom rozwijającym się mają charakter czysto autonomiczny, tzn. mogą być w każdym momencie cofnięte. O tym, jakie kraje mogą być objęte preferencjami, decyduje również autonomicznie Wspólnota, co pozwala na różnicowanie traktowania poszczególnych krajów rozwijających się.

System preferencji zgeneralizowanych w trakcie jego stosowania przez Wspólnotę ulega określonej ewolucji, głównie w kierunku rozszerzania listy towarów objętych preferencjami⁴¹.

V. STOSUNKI WSPÓLNOTY Z KRAJAMI AZJI

Wspólnota europejska podpisała układy handlowe różnego typu z 12 krajami azjatyckimi. Pierwsze z tych układów weszły w życie w 1969 r.

³⁹ Państwa EWG wprowadziły go najszybciej (I VII 1971), Japonia (I VIII 1971) i Norwegia (I IX 1971), parlamenty wielu krajów zatwierdziły go dopiero w 1972 r., a USA przez długi czas, bo aż do końca 1974 r. uchylały się od przyznania preferencji, zob. K. Piotrowska-Hochfeld, *ONZ a Trzeci Świat*, Warszawa 1975, s. 73—74.

⁴⁰ *Ibidem*, s. 73.

⁴¹ Zob. *L'évolution des préférences généralisées communautaires*, „Europe Information” z grudnia 1978.

Początkowo kontynent azjatycki nie leżał w sferze bezpośredniego zainteresowania gospodarczego i politycznego EWG (poza stosunkami z Japonią i ChRL). Głównym problemem w stosunkach między Wspólnotą a krajami azjatyckimi są skutki przystąpienia do EWG Wielkiej Brytanii — zwłaszcza w odniesieniu do krajów Commonwealthu.

Wśród 12 państw azjatyckich większość należy do Commonwealthu. Przed przystąpieniem Wielkiej Brytanii do EWG korzystały one ze specjalnych preferencji imperialnych, jakie miały miejsce w stosunkach między Wielką Brytanią a jej byłymi koloniami.

Fakt przystąpienia do Wspólnoty Wielkiej Brytanii spowodował, że EWG brała pod uwagę jej specyficzne powiązania z krajami Commonwealthu, umieszczając je w deklaracji stanowiącej aneks do traktatu akcesyjnego Wielkiej Brytanii z 22 I 1972 r.⁴²

W chwili swego rozszerzenia Wspólnota zobowiązała się w tej deklaracji do rozciągnięcia i ułożenia specjalnych stosunków z krajami rozwijającymi się Commonwealthu położonymi w Azji i z innymi krajami tego regionu. Inspirowana przez tę deklarację, Wspólnota dokonała licznych koncesji taryfowych, głównie w ramach zgeneralizowanego systemu preferencji w stosunku do produktów będących przedmiotem eksportu tych krajów oraz jednocześnie zawarła z tymi krajami układy handlowe. Wspólnota podpisała niepreferencyjne układy handlowe z Indiami (1974)⁴³, Sri Lanką (1975)⁴⁴, Pakistanem (1976)⁴⁵ i Bangladeszem (1976)⁴⁶. Zasadniczymi założeniami tych układów jest utworzenie mieszanych komisji w celu zbadania przyczyn trudności występujących w stosunkach handlowych między tymi krajami i EWG oraz proponowanie nowych rozwiązań zmierzających do intensyfikacji wymiany handlowej.

W ramach tych wspólnych układów Wspólnota podpisała układy dotyczące poszczególnych sektorów gospodarczych, np. układy zawarte z Indiami w odniesieniu do eksportu cukru (podobnie jak w przypadku krajów ACP), eksportu produktów kokosowych czy tekstyliów.

Z punktu widzenia zaawansowania stosunków gospodarczych i handlowych Wspólnota podjęła działania w kierunku zintensyfikowania współpracy ekonomicznej z krajami członkowskimi Stowarzyszenia Narodów Azji Południowo-Wschodniej (ASEAN), tworząc w 1975 r. mieszaną grupę ekspertów.

⁴² Kraje niezależne Commonwealthu położone w Afryce, Karaibach i rejonie Pacyfiku podpisały konwencję z Lome.

⁴³ J. O. 1974, No L 82.

⁴⁴ J. O. 1975, No L 247.

⁴⁵ J. O. 1976, No L 168.

⁴⁶ *Ibidem*, No L 319.

Głównymi problemami⁴⁷ diskutowanymi między EWG i ASEAN są problemy dotyczące rozszerzenia systemu preferencji zgeneralizowanych, problemy surowcowe i transferu technologii, współpracy przemysłowej i w dziedzinie inwestycji.

VI. EWG I KRAJE AMERYKI ŁACIŃSKIEJ

Stosunki między Wspólnotą a krajami Ameryki Łacińskiej początkowo rozwijały się stosunkowo wolno, dopiero w ostatnich latach rejestrujemy pewne ożywienie. Są one nawiązywane poprzez układy bilateralne bądź poprzez układy z ugrupowaniami regionalnymi lub subregionalnymi. Ameryka Łacińska w ostatnich latach coraz bardziej staje się przedmiotem bezpośredniego zainteresowania Wspólnoty. Kraje Europy Zachodniej zaczęły aktywizować swoją politykę wobec krajów Ameryki Łacińskiej. Elementem sprzyjającym Wspólnocie w jej polityce wobec krajów latyno-amerykańskich jest fakt, iż kraje te dążą do zacieśnienia stosunków z Europą Zachodnią, upatrując we Wspólnocie pewną przeciwwagę dla polityki Stanów Zjednoczonych.

Niepreferencyjne układy handlowe Wspólnota zawarła z Argentyną (1971)⁴⁸ i Urugwajem (1973)⁴⁹ oraz układ o kooperacji z Meksykiem w 1975 r.⁵⁰ Układ zawarty przez EWG z Meksykiem jest pierwszym układem nowego typu, jaki zawarł kraj Ameryki Łacińskiej z krajami uprzemysłowionymi. Obejmuje pewne postanowienia, mające na celu nawiązanie współpracy w dziedzinie ekonomicznej i wymiany handlowej. Ponadto układ koresponduje z wprowadzeniem wspólnych kompetencji w dziedzinie polityki kooperacyjnej.

Wspólnota z jednej strony rozwija swe stosunki z krajami latyno-amerykańskimi na płaszczyźnie zawierania układów bilateralnych między EWG a różnymi krajami Ameryki Łacińskiej, z drugiej strony prowadzi generalną politykę kooperacji i rozwoju w stosunku do tych krajów.

Globalna polityka EWG wobec krajów rozwijających się nie ogranicza się tylko do stosunków z krajami afrykańskimi, które podpisały konwencję z Jaunde, a następnie z Lome. Od początków lat siedemdziesiątych⁵¹ wszystkie kraje Ameryki Łacińskiej mogą być objęte po-

⁴⁷ *La réunion CEE-ASEAN au niveau ministeriel* w „Note d'information” z listopada 1978.

⁴⁸ J. O. 1971, No L 249.

⁴⁹ J. O. 1973, No L 353.

⁵⁰ J. O. 1975, No L 247.

⁵¹ *L'Amérique Latine et la Communauté Européenne* w „Europe Information” z kwietnia 1978.

lityką Wspólnoty wobec krajów rozwijających się, które są lub nie są stowarzyszone w ramach systemu preferencji zgeneralizowanych, pomocy w promocji eksportu, finansowej i technicznej oraz pomocy w procesach integracji regionalnej.

Na szczególną uwagę zasługuje fakt, iż EWG podejmuje działania w kierunku pomocy w integracji regionalnej krajów Ameryki Łacińskiej, mając na uwadze liczne tendencje ku integracji regionalnej w tym rejonie, mnogość ugrupowań tego typu oraz dużą liczbę krajów tym zainteresowanych. Wspólnota uważa⁵², iż doświadczenie jakie zdobyła w wyniku procesów integracyjnych w łonie EWG, daje jej przypuszczalnie większe rozeznanie problemów integracyjnych. Doświadczenie to, jak sądzi Wspólnota, pokazuje możliwości wzrostu wymiany w ramach większej całości ekonomicznej, a także w ostatnich latach większą stabilność w okresie kryzysu. Te możliwości chce „ofiarować” partnerom zewnętrznym i dlatego w mierze, w której Wspólnota „oddaje” do dyspozycji metody i rezultaty integracji zachodnioeuropejskiej, być może, przyczyni się do postępu rozmaitych działań integracyjnych podejmowanych przez kraje Ameryki Łacińskiej. EWG, która zawsze manifestowała swój partykularny interes wobec regionalnej integracji dokonywanej przez kraje rozwijające się, ustanowiła na podstawie rezolucji Rady Ministrów z kwietnia 1974 r. program⁵³ współpracy z ugrupowaniami integracyjnymi krajów latyno-amerykańskich (Wspólny Rynek Ameryki Środkowej, Andyjski Wspólny Rynek, Zrzeszenie Wolnego Handlu Ameryki Łacińskiej). Ta współpraca rozwija się w szczególności w dziedzinie dotyczącej promocji eksportu z krajów Ameryki Łacińskiej do Wspólnego Rynku i może przybrać formę kooperasi technicznej.

Można zauważyć, iż w ostatnich latach występuje dość znaczna intensyfikacja⁵⁴ stosunków Wspólnoty z Ameryką Łacińską. Wynika to z faktu, że w nawiązaniu bliższych stosunków zainteresowana jest coraz bardziej EWG, z drugiej strony także kraje Ameryki Łacińskiej. Stosunki z krajami latyno-amerykańskimi stają się jedynym z ważniejszych problemów w stosunkach Wspólnoty z krajami Trzeciego Świata, która tym rejonem świata jest zainteresowana, nie tylko z ekonomicznego i politycznego punktu widzenia, ale również strategicznego (kryzys energetyczny) i w przyszłości należy się spodziewać dalszej intensyfikacji stosunków z krajami latyno-amerykańskimi.

⁵² *Ibidem*.

⁵³ B y é, *Relations économiques...*, s. 840—844.

⁵⁴ EWG zawarła w 1978 r. układy handlowe dotyczące tekstyliów z Argentyną, Kolumbią, Gwatemalą, Meksykiem, Peru, Urugwajem; import EWG do Ameryki Łacińskiej na przestrzeni lat 1968—1976 wzrósł niemal 2,7 razy, a eksport EWG wzrósł przeszło 3-krotnie; *L'Amérique Latine...*

Maria Błaszczuk

POLICY OF THE EUROPEAN ECONOMIC COMMUNITY
TOWARDS THE DEVELOPING COUNTRIES

The article is devoted to analysis of the EEC policy in relation to the Third World countries. At the EEC level, the activities concerning the Community's policy towards the developing countries can be divided into three groups:

- association with the countries of Africa, the Caribbean Sea and the Pacific;
- establishment of special links with the majority of the Mediterranean countries;
- generalized system of preferences in relation to all the Third World countries.

The analysis of relationships between the EEC and the developing countries reveals a considerable intensification of ties between them. This is due to the fact the EEC is more and more interested in establishing closer contacts with these countries. Simultaneously, the Third World countries also strive to intensify these ties. On the other hand, the existing relationships between these two groups of countries give rise to certain new reflections concerning international relations, and especially North-South relations.